

Осврт на књигу Мила Ломпара, *Дух самопорицања*, Орфеус, Нови Сад, 2011, стр. 480

Пред нама се налази једна од оних књига које слободно можемо сврстати у остварења која ће бити датум у српској култури. То је због њеног садржаја и онога што у њој аутор заступа, а и по томе шта се њоме оспорава, доводи у питање а неретко и обесмишљава. Основна позиција ове аргументовне расправе јесте довести у питање праву лавину некритичких напада на српски народ, његов језик, његову културу који оркестрирано и веома организовано стижу са свих страна, а нарочито од представника назови Срба ваљда и зато да би ствар деловала уверљивије (самооптужба не подлеже расправи). Нарочито је важно истаћи бесомучно настојање да се српском народу наметне кривица и по цену највећих и најмонструознијих фалсификата. За протагонисте ових идеја важно је то да је српски народ крив при чему се не поставља питање права других. Дакле, није важно да ли је неко у том односу са српским народом у праву, то је ван расправе, оно што је једино важно јесте да се српском народу наметне кривица. Није важно да ли је неко у целој ствари у праву, важно је да су Срби криви.

Оспоравајући овакве ставове који за циљ имају интериоризацију кривице српском народу Ломпар посеже за разним аргументима од оних строго логичких заснованих на необоривим чињеницама, до оних филозофских када у расправу уводи водеће филозофе да би показао бесмисленост тврдњи којима се Срби доводе у положај кривца без икаквог основа и да би уједно извео став на основу кога можемо реално сагледати стварност у целини, а и ону која се тиче самих Срба. У тим оптужбама редовно се полази од претпоставке да ће српски народ пристати на *статус кривца* те се стога и исцрпљујуће инсистира на томе, јер више поновљена лаж постаје, нарочито за неупућене и злонамерне, истина. Важност ове књиге јесте и у томе што се супротставила том готово би се могло рећи владајућем мишљењу у српској политици и култури, специјално српској културној политици како то прецизно одређује аутор.

Србима је дато да се даве сопственим рукама, отуда је и наслов ове књиге *Дух самопорицања*

сасвим адекватан и погађа суштину духовне ситуације нашег времена, именује стање ствари. За то је чини ми се веома илустративан став аутора: „Као да је ту настала кључна максима српске интелектуалне елите, максима толико супротна нашим интелектуалцима из XVIII и XIX века, која гласи: пошто одмах и сада не можемо да постигнемо нешто, онда је најбоље да не чинимо ништа. Отуда није случајно што је

Пише: Боривој Рашуо
субота, 18 фебруар 2012 15:00

садашњи нараштај интелектуалне елите, однегован у титоизму, један од најсрамотнијих нараштаја у историји српске културе: његово понашање би могло ући у историју као класичан пример темељне људске и интелектуалне неодговорности према било чему што превазилази лични интерес. А садашњу власт управо носе представници тог нараштаја“ (стр. 189) и зато га наводим у нешто екстензивнијој форми.

Ценим да ће књига коју овде покушавам у кратким цртама представити јавности, а коју свесрдно препоручујем читаоцима бити моћна и делотворна брана од те лавине напада на српски идентитет, српско постојање и културно и политичко настојање. Ово је такође једна од оних књига којој пристаје да се оцени да је писана из *главе ако не цијела народа*, а оно свакако из глава његовог највећег дела. Отуда се и аутор овог приказа усуђује да каже да је ово књига коју је проф. Ломпар сачинио - писао и уместо њега.

Дух самопорицања

биће, у то сам уверен, чврст ослонац сваком оном ко буде желео и настојао да очува и развија српску културу, српски духовни, језички и културни идентитет који су тако опасно нападнути у нашем времену.

У кратком осврту на ову у сваком смислу изузетну књигу Мила Ломпара ваља истаћи и то да се аутор упушта и у оне теме које наизглед, с обзиром на његов предмет изучавања и интелектуално усмерење и опредељење не спадају у његов домен. Реч је пре свега о анализи и односу према другим друштвеним појавама, политичким пре свих, који строго узев нису његова ужа сфера изучавања. Најилустративнији пример за то јесте оспоравање и критиковање евроентузијазма кроз политички слоган актуелних власти да *Европа нема алтернативу* која се у највећој мери доводи у везу са актуелним председником Србије. Аутор истиче да такви пропагандни слогани „почивају на циљаном сужавању човекове свести“... „да су они ефикасни и да су глупи“ (стр. 12), утврђујући на крају разматрања овог политичко-идеолошког слогана веома уверљиво „да аутор става да Европа нема алтернативу није учинио ништа него да је чињеницу да смрт нема алтернативу пренео на једну политичку или идеолошку конструкцију, шаљући поруку да она треба да поприми - а у 2011. години видимо и да је попримила - у нашем животу значење безусловности која се не може избећи“ (стр. 13).

Поред примера који наводимо као илустрацију читалац ће пронаћи у овој књизи и много других који се односе на анализу политичке и друштвене стварности Србије и српског народа данас, пристајање на југословенство уз обавезно потирање своје српске особености, из чега изводимо закључак да је једновремена тежина стања у којем су се нашли српски народ и његове државе и одговорност Мила Ломпара усмерила њега и на терен који није „чисто“ његов и тиме га сврстало у ред ангажованих и одговорних српских интелектуалаца каквих је увек било у прекретним временима. За ову прилику

Пише: Боривој Рашуо
субота, 18 фебруар 2012 15:00

навешћемо пример проф. Николе Милошевића, наравно не без основа и намере. Пример ове књиге и њеног аутора представља частан однос и изнад свега интелектуално поштен и моралан став према свом српском роду, исказује да неутралан став интелектуалца према судбини свога народа напосто није морално допустив, што наравно не значи да се залагање за свој народ може лишавати начела, науке и истине, до чега наш аутор и тек ако држи. Отуда и може стати и опстати оцена о огромној важности овога дела и његовом већ се то сада може тврдити далекосежном актуелном и историјском значају.

С друге стране анализа стваралачких вредности српских књижевника, значај српске књижевности за српски идентитет, као и многи облици оспоравања значаја српске књижевности неретко од стране „српских теоретичара и филозофа“ представљају сјајне странице одбране права српске културе на њено постојање управо у тим европским па и светским размерама. Обиле примера који се укључени у ову књигу чини немогућим да се они представе, али ће као и у случају анализе друштвене стварности читалац се лако уверити у њихову научну аргументованост и чињеничну веродостојност. Импресивно делује када се види са колико извора и података Ломпар образлаже своје тезе и ставове. У његовој аргументацији нема паушалних оцена, све је засновано на необоривим изворима и то ову књигу чини правим научним доприносом српској култури. Из ње се може много научити, чак и они који знају доста о предмету њеног истраживања. Она је на неки начин и историја српске књижевности и политике новијег доба, иако сама по себи, нема превасходно претензију да то буде. Уосталом њен аутор и јесте позван да пише о томе. Само да подсетимо да је проф. др. Мило Ломпар проф. на филолошком Факултету у Београду где предаје Српску књижевност XVIII и XIX века и Културну историју Срба.

И мање пажљивом читаоцу неће бити тешко запазити да су културна политика у српском народу, тачније њена благо речено неразговорност и попустљивост према другим становиштима, пре свих хрватском унутар заједничке државе, а инерциони ефекат присутан је и до данашњих дана - мада заједничке државе нема већ две деценије-југословенство, комунизам и титоизам и пре свега кичмени однос између Срба и Хрвата у Југославији централне тачке око којих аутор води расправу преко кључних културно-политичких актера тога доба: Андрића, Црњанског, Деснице, Ћосића, Крлеже и других. На основу анализе побројаних феномена и личности Ломпар *указује због чега је културна политика Срба најчешће завршавала у духу самопорицања, а слободно се може додати и српског одрицања и узмицања*

. Изгледа да је основни предуслов каквог-таквог заједништва у југословенској држави било српско самопорицање, српско порицање од стране других народа у тој држави са циљем да се *српски народ сведе на прописану и допустиву меру*, ону и онакву меру која би погодовала амбицијама других у тој државној творевини.

Први знак српског ослобођења из окова прописане димензије нужно је довео до распада те државе. Догађаји а потом и ратови из деведесетих година то су јасно показали.

Чини се да је за ову прилику важно истаћи и то да је Ломпар у књизи успео на врло уверљив начин да доведе у питање ауторитете једног аутора и једне књиге који се сматрају темељем тзв. Друге Србије, тачније Анти Србије. Ради се о књизи Радомира Констатиновића *Филозофија паланке*, која је словила као мера ствари за разумевање српске културе, којом је њен аутор настојао да српску културу и њен образац смести у оквиру паланке. Међутим, како Ломпар (одељак: Затворена отвореност стр. 334), на уверљив начин, оспоравајући главне тезе те књиге, показује могло би се рећи да *Филозофија паланке*

својим духом заправо открива ограничења њеног аутора који износи ставове са тезом без одговарајуће аргументације тако да бисмо уз ризик поједностављења могли закључити

да се ту заправо не ради о филозофији паланке него би се пре могло говорити о паланачком филозофирању и истом таквом филозофу

. Или како сам Ломпар каже: „У том редукутивном покрету

Константиновић као да корача стазом коју је утро дух паланке“. (стр. 342). „Али, зар изједанчавање разнородних садржаја српске културе (што Константиновић чини прим. Б.Р.) њихово тотализовање у појму органске културе, није и њихово подређивање оној истој мисли о јединству која је прворазредна мисао духа паланке?“ (стр.343) пита се надаље аутор, да би и закључио зашто се то збива јасним ставом: „Зато што само та неплуралистичка представа о српској култури одговра тотализујућем преношењу егзистенцијалног става у разуђени културни амбијент.“ (стр. 343). Посебну пажњу завређује одељак

Класик српске културе

где Ломпар оспорава Константиновућеву оцену о Његошу као племенском песнику, песнику затворености. Тврдити да је писац

Луче микрокозме

затворени племенски песник одиста спада у интелектуалну дрскост и моралну проблематичност највишег реда. Ово стоји осим под претпоставком да Константиновић није био упознат са овим спевом, у шта је заиста тешко поверовати.

На самом крају овог осврта на књигу *Дух самопорицања* аутора Мила Ломпара треба истаћи сјајан ауторов стил, он повремено досеже високе литерарне вредности, као на пример када на самом почетку књиге описујући класичне и старинске библиотеке читаонице пише: „ту се распростире особита сеновитост, као подручје полумрака који чини да се оштри рубови стварности растварају у неодређености, али и да уобичајени увиди поприме затамњени вид и открију своје скривено порекло.“ (стр. 7), или када један бриљантан закључак око новина и њихове накнадне важности изражава ретко

Пише: Боривој Рашуо
субота, 18 фебруар 2012 15:00

шрецизним јеиком и узвишеним стилем: „Намењене актуелностима, новине су најинтересантније када су далеко од њих: када из потпуно заборављеног и давнашњег времена открију колико је наше време прекривено дугачком сенком“ (стр. 7). И даље: „То је један од ненаглашених парадокса који припадају новинама:

о садашњем времену много више од актуелних новина могу да нам кажу старе новине ..“ (стр. 7). (истакао Б.Р.).

Дух самопорицања је књига кроз коју је њен аутор успео да поричући основне тезе самопорицања унутар српског друштва, мазохистичких настојања како би се то рекло у мало психологизованој форми или како је то неко добро приметио и сажео под појмом *аутошовинизма*

, успео да прозре опасност таквих настојања, порекне њихову основаност и да на заиста бриљантан и одважан и научно утемељен начин - истакне суштинске одлике, снагу, думети и оригиналност српске културе.

Када се свему овом дода добра опрема књиге, њена чисто техничка читљивост, о садржинској читљивости изrekli смо свој став, за шта треба похвалити издавача Орфеус - онда се без ризика да ћемо претерати може закључити да је Мило Ломпар својим књигом *Дух самопорицања* - српској култури подарио сјајну, потребну и важну књигу. Њену важност ће видети, осетити и оценити сви објективни читаоци, али не мање о њеном значају судиће се и по томе колико ће она бити оспоравана или прећутана.